

madjarskih listov dopušča domnevanje, da se je pri teh posvetovanjih doseglo porazumljenje glede eventuelnega sistiranja ustave, katero porazumljenje hočejo menda Madjari po svoje izkoristiti.

Madjarski listi, na čelu jim merodajni „Pester Lloyd“, so namreč opustili deloma prejšnje stališče svoje glede člena XII. osnovnega zakona iz leta 1867. Zdaj ne zastopajo več nazora, da z odpravo cislitvanske ustave, specijelno cislitvanskega parlamenta, postane Ogerska neodvisna država, katera je samo po personalni uniji združena z Avstrijo kar je duhu in besedi osnovnega zakona jedino primerno, ampak izbrali so si novo načelno stališče.

Madjari pravijo sedaj, da bi se z odpravo cislitvanske ustave, specijelno z odpravo cislitvanskega parlamenta ne pretrgale vse vezi mej Ogersko in Cislitvansko, ampak menijo, da bi tudi nadalje ostale skupne vse tiste zadeve, katere določa kot skupne državni osnovni zakon, torej vojska in zunanjepolitične zadeve, pač pa bi se premenil način dogovora mej Cislitvansko in Ogersko.

Sedaj je cislitvanska konstitucionalna vladana država, katera ima svoj parlament, ki je jedini pooblaščen pogajati se z Ogersko glede prispevkov v skupne zadeve in sploh glede vsega, kar je s skupnimi zadevami v zvezi, obvelja pa samo to, na kar se združita i zjedinita oba parlamenta. Madjari konkludirajo sedaj takole:

Ako se odpravi cislitvanski parlament, sicer ne preostane skupnost izvestnih zadev, pač pa izgine tisti faktor, kateri je jedino pooblaščen in opravičen se z nami glede raznih pogodbenih določb dogovarjati in sklepati pogodbe. Ker ni faktorja, katerim bi se Ogerska pogajala, ima Ogerska pravico, da sama po svoji poljubnosti določa prispevke k skupnim potrebam in cislitvanska nekonstitucionalna vlada mora biti s tem zadovoljna, kajti ona ni legitimovana, pogajati se z Ogersko, a če Ogerski sklepi neče priznati veljavnimi, pretrga vse vezi mej Cislitvansko in Ogersko in namesto sedanje realne unije stopi personalna unija.

Madjari, vedoč, da se bliža ura, ko bodo nehali izkoriščati Cislitvansko, so si torej izmislili jako premeten načrt in priznati se jim mora, da bi utegnili reusirati s tem načrtom, ako bi se ne bilo bati najviharnejšega odpora v Cislitvanski, odpora, kateri ne pokvari samo proslave petdesetletnice cesarjevega vladanja, ampak utegne imeti še drugih posledic.

Madjari gledajo vsakako z veseljem na krizo v naši polovici monarhije in upajo, da jim donese lep dobiček in to je tisto, kar smo hoteli povedati.

Politični pregled.

Državni zbor. — Vlada je predložila parlamentu pogodbeni provizorij. To je bilo znamenje, da je opozicija začela zopet z vso silo obstruirati. V zadnjih sejah se je zbornica bavila samo z nagajivimi predlogi, naj se obtoži ministerski predsednik, češ, da je kršil ustavo, ker je izdal tajen ukaz glede nadzorovanja nemškonacionalnih shodov. Čudno je, da

ministerski predsednik neče tega ukaza zbornici predložiti in jo tako prepričati, da njegov ukaz ni zahteval nič protizakonitega in nič nemoralnega, kakor trde zagovorniki obtožbe. Razprava o ministerakih obtožbah bode trajala še dlje časa, ker so nemški razgrajachi podali celo vrsto obtožnih predlogov, povrh pa zavlačujejo debate kar je le mogoče, nadeje se, da se jim končno posreči, preprečiti vzprejetje provizorne nagodbe.

Položaj. — Ozrače se čisti. Pri provizorni nagodbi z Ogersko se odloči usoda Badenijevega ministerstva. Z ozirom na to se organizujejo vse stranke. Opozicija se množi. V Schönererjevem krdecu so nastala nesporezumljenja, vsled katere se utegne ta klubčič združiti z nemškimi nacionalci. Liberalcem in nacionalcem so se pridružili tudi protisemitje, kateri pravijo, da se mora provizorna nagodba preprečiti, ker je za Cislitvansko škodljiva, in kateri hočejo vsled tega tudi obstruirati, a govori se, da se jim pridružijo tudi Lahi. Nasproti se je organizovala tudi desnica. Vsi, desnici pripadajoči klubi so sprejeli organizacijski statut in vladi predložili svoje zahteve. V ponedeljek so se začela končna pogajanja. Vlada je doslej stala na stališču, da jo naj desnica brezpogojno podpira. Tega pa desnica neče storiti. Razni desničarski voditelji so izjavili, da vlade ne bodo podpirali, ako ne dobe jamstev, da ugodni vlada njih zahtevam. Badeni je dobil od cesarja obsežno polnomočje, vendar se sodi, da se ne bo sporazumal z desnico. Govori se celo, da se morebiti odgodi državni zbor kar za dve leti, mej tem pa da si bo vlada pomagala s cesarskimi naredbami.

Avtonomija Reke. — Ministerski predsednik Banffy se je v ogerski zbornici izrekel o državnopravnem razmerju mej Reko in Ogersko, v tem zmislu, da to razmerje sicer še ni pojasnjeno, da pa ima vlada pravico, sedanji provizorij deloma premeniti in uveljavljati ogerske zakone tudi za Reko. Vlada bode skušala posredovanjem regnikolarne deputacije doseči kolikor možno ozko zvezo mej Reko in Ogersko. Ogerski zakon ima že zdaj na rečanskih tleh prav tisto veljavo, kakor na ogerskih, ker ne gre, da bi imela Reka pravico, razveljavljati skupnoogerske zakone, kajti potem bi bila Reka tretji zakonodajni faktor. Vlada priznava avtonomijo Reke, toda avtonomijo pod državnim nadzorstvom. — Iz teh izvajanj je razvideti, da Rečani nimajo dosti upanja, da ohranijo dosedanjo svojo avtonomijo.

Poljaki in Rusi. — Šele nekaj dnij je tega, kar se je poročalo, da se je ublažilo razmerje mej Rusi in Poljaki, a že se čuje, da je ruski guverner v Varšavi izdal nov ukaz, zoper rabo poljščine. Prepovedal je kmetskim županom poljskim uradovati v poljskem jeziku in odredil, da morajo uradovati ruski. Poljake je to močno razburilo in po pravici.

Socijalizem na Nemškem. — Te dni so imeli socialni demokratje na Nemškem svoj shod v Hamburgu. Ta shod je zategadelj, obče zanimiv, ker je pokazal, da socialisti sami že več ne mislijo na izvedenje svojega komunističnega programa, ampak da so postali politična stranka, kakeršna je vsaka druga.

Srbija. — Kralj Aleksander je bil lani slovesno obljubil, da ustvari dogovorno s skupščino novo ustavo in da tedaj razveljavi dosedanjo „ustavo“, katero je bil usilil državi po padcu radikalnega ministerstva. Kralj je storil to obljubo, ko so se začele zadnje homatije v Orijentu in se je bilo bati, da utegne Srbija zaiti v mejnarodne komplikacije. Da bi narod verjel dani obljubi, je kralj zaukazal, naj se pri volitvah v skupščino pusti volilcem popolna svoboda. Vsled tega so bili v skupščino izvoljeni sami radikali. Zdaj pa se kaže, da kralj ne misli izpolniti svoje obljube, saj je minila nevarnost komplikacij. Čas je tu, da kralj izpolni obljubi, so mesto da bi to storili je šel v inozemstvo in poiskal svojega izvrstnega očeta Milana, kateri se je zdaj ž njim povrnil v Belgrad. Srbi sklepajo iz tega, da jih čaka nova era, da kralj sicer ne iz-

polni svoje obljube, da pa pomore na krmilo prijateljem njegovega očeta, kateri bodo potem mnogokrat napolnili vedno prazne žepe Milanove. Ministerstvo je že odstopilo.

Bolgarska in Turčija. — Bolgarska je predlagala Turčiji defensivno in ofensivno alijanco. Po tej alijanci bi Turčija priznala kneza Ferdinanda kot generalnega guvernerja Rumelije. To dostojanstvo bi ostalo v knezovi rodovini dedno. Bolgarija bi priznala sultanovo suvereniteto, Turčija pa bi jamčila za integriteto Bolgarske. Ako bi nastala vojna, morala bi Turčija poslati Bolgariji 200.000 mož na pomoč, Bolgarija pa Turčiji 100.000 mož. Londonskemu „Standartu“ poroča njegov carigradski dopisnik, da je ta alijanca že sklenjena, toda gotovosti za to še ni.

Italija. — Italijanski katoličani so se zadnji čas začeli močno gibati. Zlasti so zasnovali ostro agitacijo, kateri je namen, pridobiti italijansko prebivalstvo za obnovitev papeževe države. Laška vlada se temu seveda ustavlja in ministerstvo je ukazalo podrejenim oblastvom, naj postopajo proti katoliškemu gibanju kar najstrožje mogoče. Iz tega se je razvil pravi pravcati „Kulturkampf“, kateri utegne uničiti sicer neoficijelno a vendar še dosti prijazno razmerje mej papeževim in kraljevim dvorom.

Španska. — Pod pritiskom Zjedinjenih držav severo-ameriških, se je na Španskem zgodila važna prememba. Prišlo je na krmilo liberalno ministerstvo z maršalom Sagasto na čelu in prvi ukrep je bil, dati Kubi neko avtonomijo in odstaviti krvoločnega grozovitega guvernerja generala Weylerja. Ker je Weyler državo osleparil na vse mogoče načine, začela se je proti njemu preiskava.

Angležem v Indiji — se godi prav slabo, kajti dasi so zbrali veliko vojsko, vendar ne morejo udušiti ustanka. Število ustašev se čedalje bolj množi in ustaška krdela se približujejo vedno bolj indijski meji. Zdaj ni več dvoma, da podpira ustaše turški sultan, katerega imajo Angleži sploh na sumu, da je nabujskal muhamedanske indijske glavarje na revolucijo, da se tako maščuje Angleški za nje sovražnost proti njemu.

Obrtnija.

K obrtni politiki 18. veka.

Spisal Jos. Apih.

(Dalje.)

20. oktobra 1749. l. je ukazala občno revizijo zadrug, ker je bilo vkljub obstoječim zakonom še mnogo zadrug brez pravic, potrjenih po vladarju. V teku treh mesecev naj vse zadruge izročé gosposki svoje zadružne pravice, vlado pa treba prositi novih svoboščin in predložiti ji izkaz števila članov, dolgov in metja. Dne 15. avgusta 1750 pa je cesarica z dvornim dekretom ponovila rokodelski red svojega očeta, tožječ, da se ta ni izvrševal in da je izvirala iz te nepostavnosti celó huda vstaja dunajskih ključarskih rokodelcev (1750). Ukazala je, da naj posebni komisarji z zadrugami vred preiščejo, v katerih ozirih se je kršil doslej rokodelski red, in da se zadrugam zabiči strogo ravnanje po zakonitih določbah, Ker javne oblasti niso postopale s primernim taktom, jim je cesarica velela, da ne smejo zoper kršitelje zakona postopati takoj z vso strogostjo, ki ima često jako ne ljube posledice; vedejo naj se pri takih prilikah kar najbolj previdno in naj takoj poročajo na dvor.

Preden se je izvršila revizija zadrug, je izdala vlada še nekaj ukazov za posamezne zadeve. L. 1751. je zapovedala zatreti šušmarstvo. Izvzela je pa frizêrje, katerim ni braniti itak „bornega kruhka“. Prepovedala je (1752) rokodelskim pomočnikom potovati v tujino in ženiti se z inostrankami brez vladnega dovoljenja. Brezizjemna seveda tudi ta prepoved ni bila; za pojedina rokodelstva je izdala posebne „rede“ itd. Že 1747. l. se je obnovila prepoved, da ne smejo jemati inostranskih dečkov za vajence, dočim se je ugodilo inostranskim obrtnikom, imajočim že mojstersko pravico, da smejo dobiti tudi meščanstvo; moralo se je pa za vsaki slučaj posebej pri dvoru prositi dovoljenja. L. 1753. je vlada pokarala črevljarje, pri katerih so zmatrali oproščenega vajenca tako dolgo za vajenca, dokler ni bil gledé dela povsem kos starejšim pomagačem. Moral je tak deček, kakor pravi dvorni dekret, biti pomagačem pokoren s skoraj hlapčevsko udanostjo, in celo bili so ga, če je le količkaj napak naredil. Vlada velevala zato mojstrom, da ne smejo delati nič razločka med mlajšimi in starejšimi pomagači, izvzemši mezde. Starejši pomagači naj si nikar ne lastijo oblasti nad mlajšimi tovariši. Štiri leta potem je cesarica zaukazala, da morajo mojstri svoje vajence pošiljati h krščanskemu nauku; ako nima pomagač spričevala, da je zadostil tej dolžnosti kot vajenec, ne more postati mojster. V organizacijo zadrug je posegla vlada 1757. l. z ukazom, da je rokodelske bratovščine v obližju mest vtelesiti mestnim zadrugam.

Vsled ukaza cesarice (l. 1749.) so morale zadruge predložiti vladi svoje pravice in prositi jo obnovitve. To se je tudi zgodilo, seveda počasi; nekaterim zadrugam se ni kar nič mudilo. Najbolj zanimivo pa je to, da so zadruge predložile načrte novih svoboščin, v katerih se nahaja marsikatera zahteva, ki je bila popolnoma nasprotna obrtni politiki one dobe. Na ta način so skušali to ali ono ugodnost zopet vtihotapiti, pa jim je izpodletelo. Že deželni odbor je bil zoper take zahteve. V nekem slučaju (pri novomeških črevljarjih in usnjarjih) jih je zval „sebične, občinstvu in državi škodljive novotarije“, katerih ni dopuščati.

Kako se je vršila revizija in kako stališče so zavzemali poklicani faktorji, o tem nas pouči nastopna razprava, za katero sem nabral gradivo v listinah ljubljanskega Rudolfinuma.

Kaj pa so zahtevale rokodelske zadruge?

Najvažnejša točka pritožb in zahtev je bila že od nekdanj ta: na kmetih, po vaseh, okrog mest in trgov živi mnogo rokodelcev, ki niso vpisani v nobeno zadrugo, ki ne plačujejo nobenih bremen za zadružne namene, se niso niti dobro naučili svojega rokodelstva, niso torej „pošteni“ rokodelci, temveč sami „šušmarji“. (Stümper, Frötter, Störzer, Stöhrer) Ti rokodelci pa delajo mnogo škode „poštenim“ rokodelcem, hodeč v „štero“ (kakor pravi še dandanes kmet), prodajajoč svoje blago po sejmi, in izdelujoč obušalo, obleko itd., celo za meščane. Zadruge bi bile najrajši zabranile vsako rokodelstvo na